

Høgskulen
på Vestlandet

BACHELOROPPGAVE

Barnehagen som omsorgsarena
Kindergarten as caregivers

Kandidatnummer 140

BLUBACH 2018/19

Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett
Institutt for pedagogikk, religion og samfunnsfag
Barnehagelærerutdanning

Veileder: Jannice Eikefet Berland

Innleveringsdato: 31.05.2019

Antall ord: 9809

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser /kildehenvisninger til alle Kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 10.

Forord

Denne oppgaven er skrevet som en avslutning på barnehagelærerutdanningen ved Høgskulen På Vestlandet. Oppgaven handler om omsorg i barnehagen, og hvordan vi som barnehagelærere kan fremme god omsorg på best mulig måte. Gjennom denne prosessen har jeg hatt en veileder som jeg nå ønsker å takke. Jannice Eikefet Berland som har støttet meg og gitt meg gode råd hele veien. Fra første veiledning har hun vist engasjement og hjulpet meg med litteratur og tips til hvordan jeg bør vinkle oppgaven min for høyest oppnåelse.

Videre ønsker jeg å gi en takk til informantene som har tatt seg tid å stille i intervju for å styrke min oppgave. Intervjuene fikk frem ulike perspektiver og tenkemåter som gjorde min videre forskning interessant.

Høgskulen på Vestlandet
Bergen, 2019

Engelsk sammendrag: Abstract

In this bachelor thesis, I have focused on care and safe attachment in the kindergarten. With the topic question "How can educational leaders in the kindergarten give good care to all children?", I will say that the assignment is about the importance that all children in the kindergarten experience good care and safe commitment by the people they surround themselves with on a daily basis. In this context I have looked at how important it is that the kindergarten is an arena with caregivers and secure adults. I have also looked at the dangers that can occur if the children don't experience good care and safe relations. Through interviews, theory, and discussion have I seen how the kindergarten can work preventively as a compensating arena for children. A question that came up in the assignment, is if the concept of care is disappearing from the kindergarten. This is something I also have taken to consideration in this assignment.

To answer the topic question I used a qualitative empirical study. I chose a qualitative research interview with three educational leaders. The goal was to get their point of view and experience from working with being good caregivers and secure adults in the kindergarten.

Innholdsliste

Forside.....	1
Forord.....	2
Engelsk sammendrag (abstract).....	3
Innholdsliste.....	4
1.0 Innledning.....	6
1.1 Presentasjon av problemstilling.....	6
1.2 Begrepsavklaring.....	7
1.2.1 Omsorg.....	7
1.2.2 Tilknytning.....	7
1.2.3 Barnet som subjekt.....	7
1.2.4 Pedagogisk leder.....	7
1.3 Oppgavens oppbygning.....	8
2.0 Teoretisk bakgrunn.....	9
2.1 Barnehagens samfunnsmandat.....	9
2.2 Omsorg i barnehagen.....	10
2.3 Pedagogisk leders rolle.....	11
2.3.1 Privat og profesjonell omsorg.....	12
2.3.2 Grensesetting i barnehagen.....	12
2.4 Tilknytning.....	13
2.4.1 Trygg tilknytning.....	13
2.4.2 Utrygg tilknytning.....	14
2.5 Barn som ikke opplever god omsorg.....	14
2.6 Barnehagen som kompensierende arena.....	15
2.7 Foreldresamarbeid.....	16
3.0 Metode.....	17
3.1 Kvalitativ metode.....	17
3.2 Intervju.....	18
3.3 Forberedelse og bearbeidelse av intervju.....	18
3.4 Etiske retningslinjer.....	19
3.5 Min førforståelse.....	20
3.6 Resultater og funn.....	20

4.0 Presentasjon av funn og resultater.....	21
4.1 Omsorgsbegrepet.....	21
4.2 Arbeidsmetoder for god omsorg til alle.....	21
4.3 Forebyggende arbeid.....	22
4.4 Mangfold i barnegruppen.....	22
5.0 Drøfting.....	23
5.1 Drøfting av intervju.....	23
5.2 Omsorg og tilknytning.....	24
5.3 Forsvinner omsorgsbegrepet fra barnehagen?	25
5.4 Pedagogens rolle.....	26
5.4.1 Barnehagen som kompensierende arena.....	28
5.5 Oppsummering av drøfting.....	31
6.0 Avslutning.....	32
Litteraturliste.....	33
Vedlegg 1: Intervjuguide.....	35
Vedlegg 2: Samtykkeerklæring.....	36

1.0 Innledning

I min bacheloroppgave skal jeg gjennom teori, intervju og drøfting svare på problemstillingen min og belyse temaet omsorg i barnehagen. Jeg vil fokusere på hvordan man som pedagogisk leder kan fremme god omsorg til alle barn i barnehagen, men også hvordan barnehagen kan arbeide som kompenserende arena for et barn dersom det ikke opplever den gode omsorgen hjemme.

«Barnehagen skal ivareta barnas behov for omsorg» (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.19).

Videre formidler rammeplanen for barnehagens-innhold og oppgaver (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.19) hvilken oppgave den pedagogiske lederen har som omsorgsgiver for barna.

Rammeplanen for barnehagens- innhold og oppgaver er barnehagens verktøy for det pedagogiske arbeidet med barn, og den skal brukes i planlegging av barnehagehverdagen.

«Barnehagens samfunnsmandat er, i samarbeid og forståelse med hjemme, å ivareta barnas behov for omsorg og lek og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling.

Lek, omsorg, læring og danning skal ses i sammenheng» (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 7).

Ved valg av tema til min bacheloroppgave var det flere temaer som var oppe til vurdering, men til slutt endte jeg opp med omsorg og tilknytning. Videre ønsket jeg å vinkle oppgaven min inn på viktigheten av omsorg og tilknytning i barnehagen for alle barn, og farene som kan oppstå dersom barn ikke opplever dette.

1.1 Presentasjon av problemstilling

Min problemstilling er: «Hvordan kan pedagogiske ledere fremme god omsorg for alle barn i barnehagen?»

For å besvare min problemstilling skal jeg intervju pedagogiske ledere med ulikt erfaringsgrunnlag, og som har jobbet med ulike aldersgrupper. Videre skal jeg belyse funnene ut fra teori og litteratur som har vært sentral gjennom de tre årene på barnehagelærerutdanningen og selvvalgt litteratur som omhandler temaet.

1.2 Begrepsavklaring

I dette delkapittelet skal jeg definere et par begreper som kommer til å være sentrale i min bacheloroppgave.

1.2.1 Omsorg

Tholin skriver i *omsorg i barnehagen* at omsorg er et begrep som er svært vanskelig/ umulig å gi en fast definisjon på. Det vil variere fra person til person hva vi legger i begrepet omsorg. De fleste vil tenke på positive handlinger å gjerne tenke at omsorg er kroppslig. Omsorg kan oppleves gjennom stemninger, berøringer eller varme blikk. En person kan ha negative assosiasjoner til begrepet omsorg dersom de i liten grad har opplevd omsorg selv. Vi kan derfor tenke oss at begrepet i barnehage sammenheng har en positiv ladning og omhandler varme, nestekjærlighet og omtanke for de rundt oss (Tholin, 2014, s. 17-18).

1.2.2 Tilknytning

Tilknytning kan være en viktig kilde til trygghet og trivsel i barnehagen. Begrepet kan defineres som det følelsesmessige båndet (emosjonelt bånd) som knytter barnet til en eller flere personer. En sunn og god tidlig tilknytning som er i samsvar med de idealene som hersker i barnets kultur, gir barnet bedre forutsetninger for å knytte seg til andre senere (Askland og Sataøen, 2014, s. 61-63).

1.2.3 Barnet som subjekt

Å anerkjenne barn som subjekt handler om å møte det enkelte barn som et individ som kan forholde seg til seg selv, med rettigheter i forhold til egne tanker og følelser. Dette er ikke noe som trer i kraft etter hvert som de vokser, men en utfordring fra de kommer til verden (Bae, 2014).

1.2.4 Pedagogisk leder

Pedagogisk leder er gitt ansvaret for å iverksette og lede det pedagogiske arbeidet, i tråd med godt faglig skjønn. Som pedagogisk leder er det gitt at du skal veilede og sørge for at barnehageloven og rammeplanen oppfylles gjennom arbeidet i barnehagen. Ansvaret er også gitt at man som pedagogisk leder skal lede arbeidet med planlegging, gjennomføring,

dokumentasjon, vurdering og utvikling av arbeidet i barnegruppen eller innenfor de områdene han/hun er satt til å lede (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.16).

1.3 Oppgavens oppbygging

Oppgaven er bygget opp med tre hoveddeler: Teoridel, metodedel og drøftingsdel. I den første delen skal jeg ta for meg relevant teori om temaet jeg har valgt. Videre skal jeg faglig begrunne mitt valg av metode, og forklare forskningsmetoden jeg har brukt. Før drøftingsdelen kommer det et kapittel som tar for seg funnene og resultatene av forskningen jeg har gjennomført. Drøftingsdelen vil bestå av å trekke linjer mellom teorien og funnene for så å gi en oppsummering av oppgaven. Til slutt en avslutning og oppsummering av bachelorprosjektet mitt.

2.0 Teoretisk bakgrunn

I dette kapittelet skal jeg presentere teori som handler om temaet mitt som er omsorg. Jeg skal redegjøre for den teoretiske forankringen i min bacheloroppgave for å belyse min problemstilling «Hvordan kan pedagogiske ledere fremme god omsorg til alle barn?». I denne oppgaven kommer jeg til å benytte noe litteratur fra barnehagelærerutdanningen samt lover, artikler og rammeplanen. Målet med teorikapitlet er å se på hvordan begrep som omsorg og tilknytning snakkes om å uttrykkes i barnehagen.

2.1 Barnehagens samfunnsmandat

«Barnehagens samfunnsmandat er, i samarbeid og forståelse med hjemmet, å ivareta barnas behov for omsorg, lek og fremme læring og dannelse som grunnlag for allsidig utvikling. Lek, omsorg, læring og dannelse skal ses i sammenheng» (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 7).

Mandatet til barnehagen er forankret gjennom rammeplanen og barnehageloven, og dreier seg om det innhold og de oppgaver som samfunnet har tildelt barnehagearbeidet. Gjennom det pedagogiske arbeidet i barnehagen må personalet forholde seg til og jobbe i retning mot den pedagogiske kvaliteten. Samfunnsmandatet speiler rådende politiske retninger med vekt på for eksempel sosial utjevning og forebyggende funksjoner, samtidig som det gir føringer for å sikre tilbud med høy pedagogisk kvalitet for alle barn i barnehagen (Tholin, 2014, s.53-56).

Omsorg, lek, læring og dannelse er begreper som presenterer essensen i barnehagen, og kan betraktes som barnehagens kjernebegreper. Disse begrepene skal være grunnlaget for den norske barnehagepedagogikken, og barnehagens oppdrag synes tydeligere i henhold til formålsparagrafen (Tholin, 2014, s.41).

Lov om barnehager (barnehageloven) paragraf én sier at barnehagen skal samarbeide med hjemmet, og ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og dannelse som grunnlag for allsidig utvikling (Lovdata 2005, §1 Formål, 1.ledd). I denne oppgaven kommer jeg til å holde fokuset på begrepet omsorg, og se det i sammenheng med tilknytning og trygghet i barnehagen.

Vi kan tenke oss at gjennom de fire kjernebegrepene ser vi på et helhetlig læringssyn. I

motsetning til skolen skal barnehagen være en arena som fremmer læring gjennom lek, og som ser lekens egenverdi. Læring skal ikke være knyttet til spesielle situasjoner ledet av voksne. For at barnet skal ha best mulig læringsutbytte trenger det omsorg og samspill med en voksen for å lære gjennom sanseopplevelser (Tholin, 2014, s. 47-48).

2.2 Omsorg i barnehagen

Omsorg er et vidt begrep. Begrepet kan oppleves forskjellig fra person til person, og man kan si at det kan være subjektivt hvordan man definerer omsorg. Det finnes mange ulike beskrivelser av begrepet omsorg, og som du leste i begrepsavklaringen i kapittel 1 har jeg valgt å bruke Tholin sin beskrivelse av begrepet. Man kan tenke seg at dersom et barn opplever god omsorg har det de fysiske og psykiske behovene dekket. Dersom et barn ikke har fysiske og psykiske behov ivaretatt av foreldrene kan vi betegne det som omsorgssvikt (Bratterud og Emilsen, 2013, s.139).

«Omsorg betegner en bestemt situasjon, der én person retter oppmerksomheten mot en annen og opptrer på en måte som dekker den andre personens behov, og bidrar til at vedkommende har det bra» (Sommer, 2014, s. 185). Når vi snakker om omsorg tenker vi på å ta hensyn til andre, være oppmerksom, vise sympati og empati og kunne vise interesse for andre personer, samt å være klar til å handle når det er nødvendig. Som pedagogisk leder er vi ofte omsorgspersonen (den som gir omsorg) og dette medfører at vi er ansvarlige for omsorgen som gis- det er altså ikke mottakerens ansvar å sørge for egen omsorg eller få andre til å vise omsorg (Sommer, 2014, s. 185).

Et begrep som ofte dukker opp når vi snakker om omsorg er relasjoner og spesielt omsorgsrelasjoner. «En omsorgsrelasjon består av deltakere der begge bidrar og er aktive parter, og hvor forholdet mellom dem kjennetegnes av særlige kvaliteter som begge anerkjenner som omsorg» (Tholin, 2014, s.20). Man kan derfor tenke seg at før en omsorgsrelasjon er fullbyrdet må omsorgsgiveren gi omsorg, og mottakeren må ta imot omsorgen.

I begrepsavklaringen ble begrepet barn som subjekt nevnt og forklart fra Berit Bae sin artikkel «Å se barn som subjekt- noen konsekvenser for pedagogisk arbeid i barnehage». Videre i

artikkelen skriver Bae om viktigheten av at alle barn opplever omsorg. Gjennom å se barnet som subjekt kan vi som pedagogiske ledere se de ulike barnas behov. Vi kan skille mellom den fysiske og psykiske omsorgen. Den fysiske omsorgen ses ofte i form av stell, hygiene, ernæring, tilstrekkelig med søvn/ hvile og lignende. Denne formen for omsorg er lettere å legge merke til enn den psykiske. Den psykiske omsorgen handler om å tørre å møte omsorg i forhold til mentale, relasjonelle og følelsesmessige sider. Psykisk omsorg innebærer også å se at barna har behov for å forstå, skape mening og lære, slik at de får nødvendig støtte og ikke blir forvirret eller underernært mentalt sett (Bae, 2014).

2.3 Pedagogisk leders rolle

Som pedagogisk leder i barnehagen har man et ansvar, og rammeplanen beskriver pedagogisk leder rollen slik at den pedagogiske lederen er gitt ansvaret for å iverksette og lede det pedagogiske arbeidet, i tråd med godt faglig skjønn. Videre sier rammeplanen at den pedagogiske lederen skal sørge for at rammeplanen og barnehageloven kommer frem i det pedagogiske arbeidet. Det gjelder også planlegging, gjennomføring, dokumentasjon, vurdering og utviklingen av arbeidet i barnegruppen eller andre områder som han/hun er satt til å lede (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 16).

Man møter som pedagogisk leder mange ulike barn med ulike behov. Som nevnt tidligere må vi se barnet som subjekt med egne tanker og holdninger, og forholde oss til det. Gjennom å oppnå en trygg tilknytning viser den voksne omsorg for barna. I et slikt arbeid er det viktig at den pedagogiske lederen ser seg selv utenfra, og er gode rollemodeller for barna. «Gjennom å tenke over hvordan vår atferd påvirker barnet, kan vi utvikle oss i retning av å bli stadig bedre og mer mentaliserende omsorgspersoner» (Brandtzæg, Torsteinson, Øiestad, 2014 s.39).

«Barnehagen skal ivareta barnas behov for omsorg. Omsorg er en forutsetning for barnas trygghet og trivsel, og for utvikling av empati og nestekjærlighet. Barnehagen skal gi barna mulighet til å utvikle tillit til seg selv og andre». Rammeplanen skriver videre at alle barna skal bli sett, forstått, respektert og få den hjelp og støtte de har behov for. Det skal også legges til rette for omsorgsfulle relasjoner mellom barna og personalet. Dette skal være til grunnlag for trivsel, glede og mestring. Til slutt står det at personalet skal fremme et miljø som ikke bare gjør barna til mottakere av omsorg, men også som verdsetter barnas egne omsorgshandlinger. (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.19).

Brandtzæg (et al., 2014, s. 40-44) viser til punkter fra Circle of Security (2000) på hvordan man bør opptre som ansatt i barnehagen. Det blir skrevet at man alltid skal være større, sterkere, klokere og god. Når det er mulig skal man følge barnets behov, og når det er nødvendig skal man ta tak/ledelse. Her tenker vi på å være større i den forstand at man skal være større for at barna skal kjenne seg trygge. Ta grep, organisere, planlegge, forberede og ha kontroll over ulike situasjoner, og om barnet opplever deg større på denne måten vil de kunne føle seg trygge (Brandtzæg et al., 2014 s.40-44).

Vi må også være fysisk sterkere enn dem, og det er godt for et barn å bli båret og at de føler på at noen rundt de kan beskytte dem fysisk. Også følelsesmessig sterke voksne er også viktig for at barnet skal føle seg ivaretatt, og man må kunne være profesjonell og håndtere situasjoner best mulig. Videre skal vi være klokere noe som vil si at barna skal føle at de voksne forstår dem og kan forklare det som skjer på en annen måte enn barna selv. Sist men ikke minst skal vi være gode. Vi må ta vare på godheten ovenfor barnet. En viktig del av dette innebærer å sette grenser og ta tak. Barna skal oppleve oss som vennlige og snille. Vi ønsker trygge barn som ikke er skremt av de voksne (Brandtzæg et al., 2014 s. 40-44).

2.3.1 Privat og profesjonell omsorg

En stor del av barnehagehverdagen går til omsorg. Vi kan skille mellom privat og profesjonell omsorg. Det som kjennetegner den private omsorgen er at den ofte er nær og intim. Privat omsorg er mer høyverdig og kan ikke erstattes av personalet i barnehagen (Tholin, 2014, s. 63-64). Profesjonell omsorg er den omsorgen som forekommer i arbeid med blant annet barnehagen og andre arbeidsplasser hvor man driver profesjonelt arbeid med mennesker. En stor del av den private omsorgen omhandler å kunne ta ansvar for andre og se hvilke behov de har (Tholin, 2014, s.65).

2.3.2 Grensesetting i barnehagen

Nå har jeg sett på omsorg og tilknytning, og viktigheten av at barnet opplever en trygg tilknytning og får god omsorg i barnehagen. En stor del av arbeid med barn handler om å tørre å sette grenser, og vite hva god grensesetting er. Barn er avhengig av grenser for å ivareta den fysiske og psykiske tryggheten, og for å oppleve trygge rammer. En vanlig feil ved grensesetting er at grensene står i veien for mestring, følelsesmessig tilgjengelighet og at

strenghet kommer foran godheten (Brandtzæg et al., 2014, s.46)

Kloke grenser handler om å lage trygge rammer som barn kan oppmuntres innenfor. Klokheden ligger i å finne balansen, vite når det skal tas tak, og hvordan, slik at godheten ikke forsvinner. Med balanse tenker jeg på at de voksne er større i kraft av alder, kunnskap og erfaring og er sterkere gjennom å ta tak og gripe inn når det er nødvendig, og på en måte som oppleves god for barna (Brandtzæg et al., s.46).

2.4 Tilknytning

Jeg ønsker å starte med å se på begrepet tilknytning, og hvilken betydning det har i barnehagesammenheng. Et begrep som kommer frem når vi snakker om tilknytning er samspill. Samspillet omfatter omsorgspersonen eller foreldre sin evne og vilje til å støtte barnas behov for å få beskyttelse, trøst og trygghet i utsatte situasjoner og for å utforske verden under rimelig sikre betingelser, når det er mulig (Broberg, Hagström og Broberg, 2014, s. 34).

John Bowlby regnes som tilknytningsteoriens opphavsmann, og var den første som brukte tilknytning som begrep for å forstå hva det psykologiske forholdet mellom omsorgsgiver og barnet hadde å si for den videre utviklingen (Askland og Sataøen, 2013, s. 64).

Bowlby sin teori om trygg base viser til et miljø for barnet der de voksne er i stand til å se barnet, holde fast på det i tankene og i bevisstheden, slik at barnet blir utslagsgivende for foreldrenes handlinger og holdninger (Askland og Sataøen, 2013, s. 59). Det er viktig at barn som tilbringer tid på flere sosiale arenaer trenger en trygg base der det gis kvalitetsomsorg. Det er direkte truende for et barns utvikling dersom det må ha kontakt med forskjellige mennesker hver dag uten å oppleve engasjerte og emosjonelt trygge relasjoner. Barn som møter flere personer trenger i det minste å oppleve én nær, personlig en-til-en tilknytning til et annet menneske (Sommer, 2014, s. 187).

2.4.1 Trygg tilknytning

Trygg tilknytning er viktig fordi det viser at barna stoler på at omsorgspersonen som er tilgjengelig for dem kan gi dem trøst når de trenger det. Den trygge omsorgen oppstår gjerne ved at barnet har gjentatte erfaringer over tid med sensitiv omsorg fra omsorgspersonen, og at den voksne fungerer som en trygg base for barnet når det har behov for et fang, trøst eller

støtte. Smith (2002) referert i (Drugli, 2014, s.27). I tillegg til at barnet er trygg på den voksne vil det i større grad tørre å utforske verden rundt seg, fordi det vet at det har en trygg base og komme tilbake til hos den voksne. Dette vil jo være det optimale, og det vi som pedagogiske ledere jobber mot å få til (Drugli, 2014, s.27).

2.4.2 Utrygg tilknytning

Den utrygge tilknytning vil i motsetning til den trygge dreie seg om at samspillet mellom omsorgspersonen og barnet ikke er preget av sensitivitet og forutsigbarhet.

Tilknytningsrelasjonen dem i mellom vil bli utrygg. I en situasjon hvor barnet ikke har en trygg tilknytning til omsorgspersonen vil barnet i mindre grad utforske det som foregår rundt det, fordi det ikke kan stole på at det har den trygge basen og komme tilbake til. Et vanlig mønster for barn med utrygg tilknytning er at de enten blir veldig klengete for å hele tiden opprettholde nærhet til omsorgspersonen eller ha en væremåte som tilsier at de ikke trenger noen form for hjelp og støtte (Drugli, 2014, s. 28).

2.5 Barn som ikke opplever god omsorg

Det kan være mange faktorer som forårsaker at barn er sårbare og i risiko, men i dette delkapitlet skal jeg ta for meg risikoen eller faren ved barn som ikke opplever god omsorg. Det er kjent at barn som har belastninger i miljøet sitt, for eksempel dårlig omsorg, kan oppleve skjevutvikling. Gjennom dårlig omsorg fra foreldrenes side, og negative erfaringer fra barnehagen kan barn påføres en sårbarhet som kan bidra til å forstå hvorfor noen barn får en negativ utvikling. Her kan man igjen trekke opp barn som subjekt, fordi det vil være subjektivt hvordan et barn opplever en slik belastning. (Drugli, 2014, s.17).

Kari Killén (2017, s.29) skriver at man kan oppleve risikosamspill dersom foreldrene forsøker sterkt å kontrollere samspillet, eller er passive og uengasjerte. Samspillet mellom barn og voksen skal være preget av gjensidighet, og å se barnets behov. Dersom foreldrene ikke oppfyller disse kravene kan vi tenke oss at barnet er i en form for risiko. Det er ulikt hvordan barn reagerer, men et vanlig utfall er at barnet reagerer med å bli avvisende, grinete eller fulle av motstand.

Barn som ikke opplever den gode omsorgen kan få utviklingsforsinkelser, både fysiske,

psykiske, nevrologiske og følelsesmessige så vel som psykomotoriske (Killén, 2017, s. 105). Videre kan man se på resiliens-begrepet som handler om barns evne til å gå tilbake til sin opprinnelige form etter å ha vært utsatt for ytre krefter som for eksempel omsorgssvikt (Nordhaug, 2018, s.58).

2.6 Barnehagen som kompenserende arena

For at barnehagen skal arbeide som kompenserende arena må vi arbeide forebyggende. Bratterud og Emilsen (2013, s. 77) skriver at med forebyggende arbeid menes å forhindre at noe skjer eller utvikler seg i negativ retning. Videre skriver de at det innebærer ulike metoder og fokusområder, avhengig av hva man skal forebygge, og om man tenker langsiktig eller mer kortsiktig. Barnehagepersonalet står overfor utfordringer når det gjelder foreldresamarbeid, samspill, tilknytning, og hvordan barnet opplever og forholder seg til vanskelige livssituasjoner, risiko- og omsorgssviktsituasjoner (Killén, 2017, s.129). For å kunne ta vare på barna og gi dem en trygg tilknytning og god omsorg er det et behov at vi har kunnskap om relasjonskompetanse. Vi kan tenke oss at det dreier seg om evnen til å forstå barnas perspektiv. Det innebærer å forstå hvordan barn opplever ulike situasjoner, og svare på disse følelsene. Vi ønsker at barnet skal føle seg forstått av en empatisk voksen. Som pedagogisk leder må man lytte til det barna sier og de følelsene og antakelsene som ligger bak ord og handlinger. Dette er viktige elementer for å være en trygg og omsorgsfull voksen i barnehagen (Killén, 2017, s.130-131). Barnehagen har en unik mulighet for å bidra til å forebygge negativ utvikling, og det ligger i barnehagens mandat å arbeide forebyggende (Bratterud og Emilsen, 2013, s.77).

Hagelquist (2015) referert i Killén (2017,s. 131) sier at gjennom relasjoner kan personalet støtte alle barn i utviklingen og hjelpe de barna som trenger det mer. Den gir mulighet for utvikling av en autoritativ oppdragsstil, det vil si å ha gode måter å lede og sette grenser på, og ha gode omsorgsfunksjoner.

Som en del av personalet i barnehagen har vi en viktig jobb foran oss som omsorgsgiver for barna, og ekstra viktig er det at vi responderer umiddelbart og hensiktsmessig på de signalene de gir. De trenger å føle seg forstått og ivaretatt (Drugli, 2014, s. 84).

Barnehagen har en særskilt rolle i barnas liv, og spesielt dersom et barn opplever omsorgssvikt eller dårlig samspill i hjemmet. De trenger at noen ser det, at noen tåler å se

det, og at noen gjør noe med det. Barnehagen har et stort ansvar med å se og handle ydmykt og tydelig. Som pedagogisk leder må man inkludere, verdsette og ivareta barna som opplever utfordringer. I slike situasjoner kan vår omsorg og nærhet ha stor betydning for det forebyggende arbeidet for barna (Bratterud og Emilsen, 2013, s.165).

2.7 Foreldresamarbeid

I arbeid med omsorg og tilknytning er foreldresamarbeidet viktig å ivareta. Samarbeid med foreldre er et viktig element i det å utøve faglig godt arbeid overfor barnet. Det er vist at et godt foreldresamarbeid fremmer barnets faglige og sosiale utvikling, og kan bidra til en bedre overgang mellom barnehage og skole (Drugli og Onsøyen, 2010, s. 14). Et barn som går i barnehage befinner seg på to oppvekstarenaer og er avhengig av at det foreligger et samarbeid som fører disse arenaene sammen slik at barnet kan få den utviklingsstøtten det trenger. Foreldrene og personalet må ta ansvar for å samarbeide og tilpasse seg på en slik måte at barnehagen og hjemmet henger sammen for barnet (Drugli, 2014, s. 130).

3.0 Metode

I dette kapittelet skal jeg gjøre rede for hvilken metode jeg har brukt i oppgaven, hvorfor jeg har valgt denne metoden, hvordan jeg har benyttet meg av den og hvilke forberedelser jeg gjorde. Når jeg skulle ta et valg om metode og skrive om fremgangsmåte tenkte jeg på hva som kom til å hjelpe meg å belyse problemstillingen min «Hvordan kan pedagogiske ledere fremme god omsorg til alle barn?».

Metode er fremgangsmåter eller teknikker for å gi svar på ulike forskningsspørsmål. Det dreier seg om å samle inn, analysere og tolke data, og dette er en sentral del av empirisk forskning. (Bergsland og Jæger, 2014, s. 66). Med empiri menes den kunnskap som er bygd på erfaring. Når vi stiller spørsmål om hvordan noe er i virkeligheten, er det et empirisk spørsmål (Dalland, 2012, s. 115). I denne oppgaven skal jeg ut i barnehagefeltet å intervju pedagogiske ledere med ulik grad av erfaring.

Når jeg skulle velge metode var det vesentlig å tenke på hva som kom til å gi meg det beste utgangspunktet for gode funn. Den kvalitative intervjuformen var noe jeg sammen med veileder tenkte egnet seg best for denne oppgaven.

3.1 Kvalitativ metode

Vi skiller ofte mellom kvalitativ og kvantitativ forskningsmetode, og jeg skal nå kort forklare forskjellen, og begrunne valget mitt av metode.

Når vi snakker om kvalitativ metode rettes blikket mot menneskers hverdagshandlinger i sin naturlige kontekst. Metoden baserer seg på et vidt spekter av innsamlingsmetoder som intervju, observasjon, prosjekter, bilder og videoopptak. Man går inn i forskningsfeltet med en bakgrunn og teoretisk forståelse for det man ønsker å forske på (Bergsland og Jæger, 2014, s. 67-68).

I motsetning til den kvalitative metoden har vi den kvantitative forskningsmetoden som kan karakteriseres ved at den befatter seg med tall og det som er målbart. Innsamlingsmetoder som undersøkelsesskjemaer er mer brukt i denne metoden og nøyaktigheten er svært viktig, og blir ofte presentert i tabeller og grafer. Forskningsmetoden benytter seg også av flere

informanter enn den kvalitative (Bergsland og Jæger, 2014, s. 68-69).

Jeg har i denne oppgaven valgt å benytte meg av den kvalitative forskningsmetoden i forhold til min problemstilling. Grunnen til dette er at jeg ønsket dybde og informantenes erfaringer med i forskningsprosjektet.

3.2 Intervju

Innsamlingsmetoden jeg har brukt i min bacheloroppgave er kvalitativt intervju. Denne typen intervju tar sikte på å få frem nyanserte beskrivelser av den situasjonen som intervjupersonen befinner seg i (Dalland, 2012, s. 156).

Et intervju har som mål å svare på spørsmålene *hva, hvorfor og hvordan?* Før et intervju er det vesentlig å skaffe seg en begrepsmessig og teoretisk forståelse av det som skal undersøkes. Kunnskap er viktig å ha i bakhånd for å kunne stille de riktige og viktige spørsmålene (Bergsland og Jæger, 2014, s. 70).

Det finnes ulike typer intervju og metoden jeg har brukt er intervjuguide hvor spørsmålene er uttenkt på forhånd, men intervjueren står samtidig fritt til å endre rekkefølgen eller stille oppfølgingsspørsmål (Løkken og Søbstad, 2013, s. 108). Jeg valgte å lage en intervjuguide for å ha et utgangspunkt for hva jeg ville spørre om. I den anledning delte jeg ikke spørsmålene med informantene på forhånd fordi jeg ønsket deres ærlige og oppriktige svar. Dersom jeg hadde utdelt spørsmålene på forhånd er jeg redd informantene hadde lest seg opp på teorier omkring temaet.

3.3 Forberedelser og bearbeidelse av intervju

I forkant av intervjuet var det en del forberedelser jeg måtte foreta meg. Jeg hadde fra tidligere ingen erfaring med denne innsamlingsmetoden, og måtte derfor lese meg opp på hva man burde spørre om og hvordan man burde formulere spørsmålene.

Grunnet mitt valg av kvalitativt intervju valgte jeg i samråd med veileder å intervju tre pedagogiske ledere med ulik erfaringsbakgrunn. Et kvalitativt intervju skal gå i dybden, og gjennom tre informanter har jeg fått gode samtaler omkring temaet mitt.

Dalland (2012, s. 165-166) skriver at det er viktig at man som intervjuer stiller forberedt til intervju og gjør et godt inntrykk. På forhånd hadde jeg satt meg inn i teori angående spørsmålene mine for å best mulig kunne føre intervjuet videre. Intervjuguiden var en god hjelp når jeg skulle intervjuer, men det var også i noen av intervjuene nødvendig med oppfølgingsspørsmål.

Etter å ha gjennomført intervjuene måtte jeg systematisere funnene mine. Datamaterialet jeg hadde samlet inn måtte transkriberes og analyseres. Jeg valgte å lese et spørsmål av gangen, og fargekode svarene til informantene for så å sette dem under hverandre. Denne metoden fungerte bra for meg, fordi jeg da hadde svarene samlet. Deretter omformulerte jeg spørsmålene mine om til fire kategorier som jeg skrev et sammendrag av. De fire kategoriene er de som er presentert i neste kapittel, og som jeg mener var mest relevant i forhold til problemstillingen min.

3.4 Etiske retningslinjer

I forskningsmetoder hvor man skal ut i feltet og innhente informasjon er det viktig at etikken gir oss veiledning og grunnlag for vurderinger før vi handler (Dalland, 2012, s.96).

I forkant av intervjuene formulerte jeg en samtykkeerklæring (Se vedlegg 2) som informantene signerte. Som informant skal man føle seg trygg på at studenten har koll på personopplysningsloven som omhandler behandling av personopplysninger. I loven står det at den skal bidra til at personopplysninger blir behandlet i samsvar med grunnleggende personvern hensyn, og behovet for personlig integritet, privatlivets fred og tilstrekkelig kvalitet på personopplysninger (Dalland, 2012, s.100).

Gjennom prosessen med intervju og samtykke var det viktig for meg at informantene skjønte ut fra min samtykkeerklæring at deltakelsen var frivillig, og at de til en hver tid kan trekke seg. Videre var det viktig å få frem at alt av informasjon og personopplysninger ble anonymisert i oppgaven, og at alle lydopptak ble slettet etter transkribering. For mange vil anonymisering være avgjørende for deltakelse i prosjektet, og det at det ikke skal være mulig å spore informasjonen tilbake til barnehagen eller informanten som enkeltperson (Dalland, 2012, s. 102-107).

Som forskende student må man melde inn prosjektet til NSD (Norsk samfunnsvitenskapelige Datatjeneste). NSD vurderer om man som student ivaretar personvernet til informantene som deltar i undersøkelsen (Dalland, 2012, s. 101).

3.5 Min førforståelse

Når jeg i dette forskningsprosjektet skulle intervju informantene om et selvvalgt tema var det viktig for meg å forsøke å beholde objektiviteten. Grunnen til at jeg har valgt dette temaet er fordi det er noe jeg anser som viktig i barnehagen, og er et området som jeg brenner for. Det kan være store forskjeller i mine subjektive tanker og erfaringer og informantene sine. Jeg har jobbet to år i barnehage før studiestart og fullført hundre dager praksis hvor jeg har erfart og opplevd at omsorg et sentralt begrep i barnehagen. Det kan derfor være lett å farge svarene jeg får i intervjuene, og jeg vil med dette delkapittelet informere om at jeg skal være objektiv i presentasjonene etter beste evne. Svarene til mine informanter skal bli presentert uten mine subjektive tanker (Dalland, 2012, s.169).

3.6 Funn og resultater

I det neste kapittelet skal jeg kort oppsummere funnene mine, og vil i den anledning begrunne hvorfor jeg har valgt å gjøre det som jeg har gjort. Jeg har valgt å presentere en kort oppsummering av funnene mine i kapittel fire, og i kapittel fem som er drøfting vil jeg gå dypere inn på funnene i lys av teorien fra kapittel to. Jeg har valgt å presentere informantene mine som informant A, B og C. Grunnen til at jeg har valgt å gjøre det slik er fordi jeg føler det er mest oversiktlig.

Etter å ha analysert og systematisert funnene mine har jeg innsett at det er deler av funnene som er mindre hensiktsmessige i oppgaven. Dersom intervjuene hadde kommet på et senere tidspunkt i prosessen hadde jeg nok stilt informantene andre spørsmål enn det jeg gjorde. Dette er en erfaring jeg vil ta med meg videre ved eventuelt lignende arbeid.

4.0 Presentasjon av funn og resultater

I denne delen av oppgaven skal jeg presentere funn og resultater av intervjuene jeg har gjennomført. Intervjuguiden ligger som vedlegg 2. Jeg ønsker gjennom dette kapitlet å oppsummere hvordan de tre informantene forstår omsorgsbegrepet og dermed belyse problemstillingen min «Hvordan kan pedagogiske ledere fremme god omsorg til alle barn?».

4.1 Omsorgsbegrepet

Jeg valgte å starte med å spørre informantene om deres subjektive oppfatning av omsorgsbegrepet. Det er flere fellestrekk i svarene til de tre informantene, og et element som kommer frem i alle intervjuene er å se barnet og barnets behov. Videre kommer det frem at det dreier seg om å tilby et fang, men også å tilrettelegge for at de grunnleggende behovene blir ivaretatt. Empati og sympati for andre mennesker blir nevnt som gode verdier for en pedagogisk leder. Varme, nærhet og kjærlighet er begreper som for informant C forbinder med omsorg. Informant B: «Omsorg er et stort begrep, og for meg er det ikke bare å dekke basisbehovene, stelle med og passe på». Videre forteller informanten at grensesetting er noe de fokuserer på i barnehagen. Det kommer fram at informant B vektlegger trygge grenser for å unngå uønsket atferd.

4.2 Arbeidsmetoder for god omsorg til alle

Informantene har herunder svart at det er viktig med tilknytning og at alle barna føler tilhørighet i gruppa. Informant A påpeker at de arrangerer primærkontakter ved barnehagestart for å sikre at alle barn har en voksen som har et ekstra øye til det enkelte barnet. Informant B sier i motsetning at de ikke kaller det primærkontakt, men at de har ansvar for noen barn hver, og at de er veldig fleksible med å bytte dersom et barn søker kontakt med en annen voksen enn den som har hovedansvaret. Trygghet og tilgjengelighet står sentralt, og alle informantene er opptatt av at barna skal føle seg trygge og godt ivaretatt. Videre kommer det frem at dersom de opplever at noen har dårlige relasjoner til et eller flere barn at de bruker personalmøtene til å snakke om hva de kan gjøre for å snu denne relasjonen. Informantene forteller at avdelingene arbeider mot at alle barna skal bli sett.

4.3 Forebyggende arbeid

Informantene fikk spørsmål om hvordan de arbeidet med barn som opplever svikt i omsorgen, og som ikke har det grunnleggende samspillet på plass. Informantene snakker litt om viktigheten av at vi i barnehagen kompenserer for den tapte omsorgen hjemme, og at barnet skal ha minst en trygg voksen i barnehagen. Det nevnes også at vi må være oppmerksomme på å se barnet og dets behov, fordi alle barn vil ha ulike behov. Noen barn kommer fort tilbake til sin opprinnelige form, også kalt resiliens som informant A nevner.

Jeg spurte videre om de hadde beredskapsplaner i de ulike barnehagene for hvordan de håndterer ulike kriser i barnets liv og i barnehagehverdagen. Informant A sier at de ikke har en direkte plan, men at de rådfører seg med styrer som tar avgjørelser. Videre forteller informanten at h*n aldri har sett en fysisk plan. Informant B og C forteller derimot at de har beredskapsplaner på alle avdelinger, og at det blir satt av tid hvert år for at alle ansatte skal sette seg på kontoret å lese seg opp på planene med tanke på eventuelle endringer.

4.4 Mangfold i barnegruppen

En ting som nevnes i intervjuene er mangfoldet i barnegruppen. Det blir ivaretatt ved å praktisere at alle er like mye verd. Informantene nevner barn med spesielle behov, kultur og interesser. Alle forteller at de ønsker å være åpne og heller legge vekt på at alle mennesker er forskjellige uten at det trenger å handle om behov eller kultur. Informant A legger vekt på å tilrettelegge for barn med spesielle behov og barn med andre kulturer. Videre sier informanten at det er viktig med kunnskap som pedagogisk leder når det kommer til høytidsmarkeringer og rutiner. Informant B legger i motsetning vekt på forskjellen som foreligger fra et barn til et annet. «Her på avdelingen har vi hatt fokus på å ikke synliggjøre forskjellene så mye». De arbeider heller med å se hvert barn som subjekt å ta utgangspunkt i deres behov som enkeltindivid. Informant C forteller at det kan oppstå utfordringer ved mangfoldet. Blant annet når det kommer til språk, kultur, og barn med spesielle behov. Selv om det kan by på utfordringer nevner alle informantene viktigheten av å ivareta alle barna og deres subjektive behov.

5.0 Drøfting

I forrige kapittel oppsummerte jeg kort hva informantene svarte på spørsmålene jeg stilte dem, og jeg skal nå gå dypere inn i svarene og sette dem opp mot teorien jeg har valgt ut til å belyse min problemstilling «Hvordan kan pedagogiske ledere fremme god omsorg til alle barn?». Jeg vil i dette kapitlet også komme med egne erfaringer, kunnskap og synspunkter omkring temaet og problemstillingen.

Dalland (2012, s.143) skriver at drøfting er å diskutere og ta for seg og granske noe fra forskjellige sider. Gjennom drøftingen skal den kunnskapen du har lært via prosjektet komme frem, og hvordan denne kunnskapen henger sammen med det som allerede eksisterer av kunnskap på området. Målet er å få frem en sammenheng mellom problemstillingen, teorien og resultatene fra prosessen. Dalland beskriver drøfteprosessen gjennom fire faser: systematisering, analyse, vurdering og tolkning.

Systematisering går ut på å få oversikt over det innsamlede materialet, og se hvilke opplysninger man har fått. Det er viktig å være kritisk til informasjonen å se hvilken relevans den har for problemstillingen. Analyse handler om å finne ut hva materialet har å fortelle. Vurderingen skjer når du selv skal finne ut hva som kan brukes og ikke av materialet til å besvare din problemstilling. Dette er en forutsetning for å trekke riktige konklusjoner. Tolkning er den siste fasen og består av hvordan du vil tolke resultatene. Det er viktig å huske å ivareta informantens perspektiv, og tolke deres svar sett fra vår egen forståelse (Dalland, 2012, s. 144-146).

5.1 Drøfting av intervju

Ut i fra intervjuene jeg har gjennomført har jeg fått nye innfallsvinkler på omsorgsbegrepet og omsorg i praksis. Jeg vil i dette delkapitlet belyse hvordan omsorgsbegrepet forstås gjennom teori, informanter og mine erfaringer. En felles forståelse for at omsorg er et vanskelig ord å definere kommer tydelig frem i både teori, informanter og egne erfaringer. Noen vil ha negative assosiasjoner til begrepet, men i dette forskningsprosjektet har jeg bare fått de positive tankene. Som teorien tilsier et omsorg et vanskelig begrep å definere. Selv synes jeg at omsorg er et stort begrep som er vanskelig å ordlegge. På lik linje som informantene oppfatter jeg omsorg som et positivt ladet ord som betegner en kjærlig og varm situasjon eller handling.

5.2 Omsorg og tilknytning

Det at informantene har gode tanker og erfaringer med omsorgsbegrepet er en god forutsetning for å kunne sette rammeplanens oppgaver ut i praksis. Mandatet til barnehagen forteller oss at man i samarbeid med hjemmet skal ivareta barnas behov for omsorg og lek og fremme læring og dannelse som grunnlag for allsidig utvikling. For å kunne arbeide med de oppgaver som staten har delegert til barnehagen tror jeg det er en god start at pedagogiske ledere har empati og er omsorgsfulle. Dette er egenskaper jeg anser som nødvendige for å arbeide i en barnehage, og jeg synes derfor det er fint å se at informantene trekker dette frem under spørsmålet om omsorgsbegrepet.

To av informantene har lagt vekt på å se barnet som subjekt, å være oppmerksom på at barn har ulike behov og ønsker. Som pedagogisk leder skal man opptre profesjonelt og gjennom tilknytning og relasjoner lære barna å kjenne. I barnehagesammenheng vil det være vesentlig å se barnet som subjekt, og være oppmerksom på hva de ulike barna trenger. Først når vi har oppnådd dette blir det lettere å utøve omsorg til alle barn i barnehagen da vi har en forståelse for hvilke behov de ulike barna har. Som både informantene og teorien tar opp vil det være veldig individuelt hva et barn trenger når det kommer til omsorg. Noen vil ha større behov for et fang eller en hånd å leie, mens andre er mer selvstendige. Selv om et barn er selvstendig har det fortsatt behov for å være trygg i relasjonen med de voksne og være sikker på at de voksne er der for barnet ved behov (Bae, 2014). Som jeg skrev i teorikapitlet har Bowlby en teori om en trygg base. Dersom barnet har hatt trygg tilknytning til en eller flere voksne i barnehagen vil det mest sannsynlig i større grad tørre å utforske omgivelsene rundt seg selv. (Askland og Sataøen, 2013, s. 59).

Trygghetssirkelen eller Circle of Security er et begrep som jeg gjennom erfaring og intervjuene har fått inntrykk av at får stor plass i mange barnehager. I følge Nordhaug (2018, s.19) er trygghetssirkelen et program som man kan bruke ovenfor barn med ulike vansker når det kommer til tilknytning. Brandtzæg (et al., 2014, s. 24-25) skriver også om trygghetssirkelen, og viktigheten av å hjelpe barn å kjenne seg trygge. Som pedagogisk leder i barnehagen må vi være oppmerksomme på hva barna føler og hva de trenger.

Informant C: «Hos oss er vi veldig opptatt av å skape trygghet for hvert enkelt barn, og jeg tenker at det fører til at barna utvikler en god relasjon til de voksne, og barnehagen». Sommer

(2012, s.187) bekrefter dette ved å påpeke viktigheten av at barn som tilbringer tid på flere arenaer trenger å oppleve trygghet og kvalitetsomsorg. En-til-en tilknytning er nødvendig for et barn som omgås med flere personer over en periode, som barn gjør i barnehagealder. De tilbringer flere timer daglig i barnehagen og i hjemmet. Det er derfor viktig at samarbeidet med foreldrene fører til en flyt i overgangen mellom hjemmet og barnehagen. Under intervjuene kom det frem at de fokuserte på å ha voksne som er ansvarlige for noen utvalgte barn. Dette går mye på samspillet mellom barn og voksne, og Drugli (2014, s.113-114) skriver om primærkontaktmodellen. Hun skriver at barnehagene benytter seg av modellen for å sikre nære relasjoner mellom barna og personalet. Ved å skape trygghet og gode relasjoner tidlig i barnehageløpet blir det lettere for de voksne å gi omsorg og for barna og akseptere omsorgen.

5.3 Forsvinner omsorgsbegrepet fra barnehagen?

Omsorg har tidligere vært et begrep som har fått stor plass i rammeplanen og i barnehagen. Fra den første rammeplanen som kom ut i 1996 kan vi se at omsorg er nevnt flere ganger enn i rammeplanen fra 2011. Rammeplanen har til tross for dette også blitt færre sider, men Tholin skriver at det kan tenkes at omsorg har fått et større nedgangsfelt enn før (Tholin, 2014, s. 41). For å se videre på om omsorg har fått mindre plass i barnehagen har jeg lest en artikkel med tittel «Hvorfor snakker vi ikke lenger om omsorg i barnehagen?». I artikkelen påpekes det at omsorg er så sentralt at det ikke nevnes så ofte, og at barnehagelærere mener det er vanskelig å dokumentere. Det blir også påpekt at det skilles mellom den fysiske og psykiske omsorgen. I teoridelen benyttet jeg meg av Bae (2014) sin artikkel hvor hun definerer forskjellen på de to formene for omsorg. Felles for begge artiklene er at det kommer fram at den fysiske omsorgen er det som gjerne i barnehagen gjøres på autopilot, mens den psykiske omsorgen er den som omhandler å se og bekrefte barnet. Det skrives også at omsorg gjerne er noe som ikke er planlagt, og ikke har et konkret mål. Barnehagen blir i dag mer styrt i retning av det pedagogiske arbeidet, og fokuset har flyttet seg bort fra omsorg, og mer mot barnas læringsutbytte (Jakobsen, 2017).

Hvis vi ser artikkelen i lys av Tholin (2014, s. 31-33) sin uttalelse om at omsorg bør gå fra autopilot til reflekterte handlinger kan vi se en sammenheng. Omsorg er i følge flere informanter i artikkelen noe som er vanskelig å dokumentere, og som gjøres automatisk ved arbeid i barnehagen. Informant B sier at: «Omsorg er et stort begrep, og for meg er det ikke

bare å dekke basisbehovene, stelle med og passe på». Videre vektlegger informant B at omsorg også dreier seg om å sette grenser og å se barnet for den det er. Det nevnes også at man som pedagog i barnehagen må ha en bunn av empati og sympati for å unngå distansert omsorg. Tholin (2014, s. 31-33) skriver at omsorg ikke nødvendigvis er noe alle besitter, og som utøves automatisk. Flere mener at omsorg er lite krevende å utføre i praksis, og dermed at det er unødvendig å ha spesielt fokus på det (Jakobsen, 2017). Grunnen til dette kan være at mange tenker at omsorg dreier seg om stell, bleieskift og mat. Dette er jo en del av rutinene i barnehagen, og informantene i artikkelen til Jakobsen (2017) sier jo at det kan være vanskelig å definere den psykiske omsorgen som foregår rundt å se og bekrefte barnet.

Blikk for barn er et femårig forskningsprosjekt som har hatt fokus på den nordiske barnehagemodellen som består av omsorg, lek og læring. «Blikk for barn: Pedagogikken drukner i logistikk», en artikkel som tar for seg forskningsprosjektet skriver at de frykter for omsorgen i barnehagen. Jonassen (2017) skriver at det fryktes at omsorgsdelen i barnehagen er under press. Hun legger til at personalet mener at det viktigste de gjør, er å gi omsorg og trygge, gode voksne. Videre skriver Jonassen at en stram logistikk viser seg å vanskeliggjøre omsorgen, og at de voksne ikke strekker til for eksempel ved trøst (Jonassen, 2017). På samme måte sier informant C: «Vi prøver å dele barna i små grupper slik at vi skal kunne se alle barna, og være mer tilgjengelige». Informanten forteller også at det kan være utfordrende når alle barna leker fritt på avdelingen, og at det er grunnen til at de ofte deler opp i mindre grupper.

5.4 Pedagogens rolle

Målet mitt med denne oppgaven er å se nærmere på hvordan man som pedagogisk leder kan fremme god omsorg til alle barn i barnehagen. Jeg vil derfor bevege meg over på hvordan barnehagen kan arbeide for å fremme den gode omsorgen, og hvordan barnehagen kan arbeide som kompenserende arena for barn som ikke nødvendigvis opplever den gode omsorgen hjemme. Omsorgsarbeidet handler mye om å arbeide med seg selv og hvordan man er som pedagogisk leder. Når du trer inn i lederrollen tildeles du også et lederansvar i forhold til de andre i teamet. Dersom lederen setter omsorg høyt vil det være lettere for han/hun å videreformidle budskapet. En fin måte å dele kunnskap og meninger er gjennom veiledning. To av informantene påpeker at de bruker avdelingsmøtene til å få en felles oppfatning av hva som er fokusområder, og hvordan de kan arbeide målrettet mot å gi den gode omsorgen.

Carson og Birkeland (2017, s. 16) skriver at pedagogisk leder har ansvar for veiledning av alle i teamet uavhengig hvilken stilling de har. Innholdet i veiledningene kan variere, og i dette tilfelle vil det være vesentlig å veilede personalet i forhold til omsorgsarbeid. Et av hindrene som kan være vanskelige å komme over er dersom man i barnehagen sliter med å utøve den gode omsorgen.

De ansatte i barnehagen har sammen med foreldrene en stor oppgave når det kommer til barns danning. Rammeplanen danner grunnlaget for det pedagogiske arbeidet i barnehagen, og skriver om hvilke oppgaver man som pedagogisk leder har blitt tildelt. Gjennom et tett samarbeid med foreldrene står vi ansvarlig for å ivareta barnas behov for omsorg, lek og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling. Informantene forteller at det er viktig at man som voksen er omsorgsfull, nær og varm, men hva menes egentlig med det? I følge Brandtzæg (et al., 2014, s. 39-44) skal man som voksen være større, sterkere, klokere og god i rollen som pedagogisk leder. Det er viktig at pedagogiske ledere har kunnskap om hva som er de forventede oppgavene i rollen og hvordan vi opptrer i rollen. Vi må tenke over hvordan vi fremstiller oss selv i form av å reflektere over hvordan vår atferd påvirker barnet. Informant B har beskrevet dette ved å belyse viktigheten av å sette tydelige men trygge rammer for barna. Brandtzæg (et al., 2014, s.40-46) skriver også om viktigheten av at den voksne er profesjonell, ser barnas behov og setter trygge grenser. Her vil jeg trekke inn begrepet profesjonell omsorg som kan tenkes at er den omsorgen som forekommer i arbeid hvor man driver profesjonelt arbeid med mennesker (Tholin, 2014, s.63-65). Barnehagen er blant annet et sted hvor det utføres profesjonell omsorg, og sammen med denne omsorgsformen må vi tenke over hvordan vår atferd virker inn på barna. Videre sier informant B at man i arbeid med omsorg må ha en viss empati og sympati for at det skal kunne kalles god omsorg. Informanten påpeker at det fort kan bli kald eller distansert omsorg om ikke omsorgsgiveren er empatisk.

I teorikapitlet mitt under punkt 2.3.2 grensesetting beskriver jeg ut fra Brandtzæg (et al., 2014, s.46) om viktigheten av å sette trygge, kloke grenser for barn i barnehagen. Grenser kan i seg selv være en trygghet for små barn, og de er avhengige av grenser. Informant B poengterer dette under spørsmål om hva h*n legger i begrepet omsorg. Informanten starter med det h*n mener er generelt om omsorg, men legger til at det i denne barnehagen fokuseres på grensesetting og det å kunne si stopp til uønsket atferd. Jeg har selv erfart at for å oppnå best mulig atmosfære for alle barn på en avdeling trenger man grenser og regler. Tidligere har

jeg gjerne forbundet grenser med det å være streng, men underveis i utdanningen har jeg fått en større forståelse for hvor viktige de er for barna. Et mål bør jo være å arbeide mot barnets beste, og ved å tørre å sette grensene bidrar vi til å skape en atmosfære hvor barna vet hvordan de skal utfolde seg. Det er også viktig at personalet har et tett samarbeid med hverandre for å ha samme bakgrunn for valg og grenser slik at barna i mindre grad opplever forvirring da de voksne gir likere svar enn hva som ville forekommet dersom det ikke var et personalsamarbeid. Informant A og B har begge nevnt personalsamarbeidet underveis i intervjuet under arbeidsmåter for å oppnå omsorg til alle barn.

5.4.1 Barnehagen som kompenserende arena

Begrepet omsorg blir brukt om en bestemt situasjon der én person retter oppmerksomheten mot en annen. Målet med situasjonen er å dekke den andres behov (Sommer, 2014, s.185). For å realisere målet må vi som barnehageansatte se barnas behov å arbeide med å oppfylle behovene. I et langt arbeidsliv i barnehagen vil vi møte en rekke ulike barn og familier som vi skal forholde oss til på en etisk måte. Det er ikke å utelukke at man kommer til å oppleve barn som man lett knytter sterke bånd og relasjoner til, men også dem som man må jobbe mer med for å oppnå den gode relasjonen til. I slike situasjoner tror jeg at det er viktig at man som pedagogisk leder er innstilt på å gjøre det som trengs for å oppnå en omsorgsrelasjon. Tholin (2014, s. 20) beskriver omsorgsrelasjonen ut fra at det er en omsorgsgiver og en mottaker, og for at man skal oppnå en fullbyrdet relasjon må omsorgen gis og bli tatt i mot av to parter.

Informant A: «Jeg tror det er viktig å se an det enkelte barnet, det er ikke alle som liker den fysiske omsorgen. Det er da viktig å finne andre måter å vise omsorgen på». Barn som alle andre er forskjellige, og rammeplanen beskriver at alle barn har rett til å bli sett, forstått, respektert og få den hjelp og støtte de har behov for (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 19). Det er litt dette jeg ville få frem gjennom intervjuene mine også. Bevege meg ut i feltet for å undersøke hvordan personalet arbeider for å fremme omsorg til alle barn. Svarene jeg har fått bekrefter at pedagogiske ledere i barnehagen opplever at det i noen tilfeller kan være vanskelig å gi den gode omsorgen. De påpeker også at de tidlig i en slik fase tar det opp i plenum på avdelingsmøter, for å prøve å komme frem til en løsning på hvordan situasjonen kan bedres. Som ansatt i en barnehage har man et stort ansvar for barnas trygghet og trivsel. Det er viktig å kunne skille mellom den private og profesjonelle omsorgen. Som Tholin (2014, s. 65) sier handler det om forskjellen mellom den intime og nære private omsorgen

som oftest skjer i familien og den omsorgen som forekommer i arbeid med mennesker.

Alle barnehager må lage sine egne rutiner og tiltakskort eller som jeg har kalt det i intervjuguiden, beredskapsplan. Disse er til for at vi til en hver tid skal vite hvordan vi bør opptre i ulike situasjoner, også om man er urolig eller bekymret for et barn (Nordhaug, 2018, s. 67). Jeg spurte informantene om de hadde beredskapsplaner i barnehagen, og hvorvidt disse var synlige og kjent for personalet. Her kom det litt varierte svar, men to av informantene forteller at de har en plan som er tilgjengelig på alle avdelinger, og at personalet får avsatt tid til å sette seg inn i disse planene, og eventuelle endringer som blir gjort. Jeg har selv erfart fra mine år i barnehage at vi hadde en beredskapsplan som ble gjennomgått på en planleggingsdag, og som hang på alle avdelingene. For min del som daværende assistent var det veldig betryggende at det var en plan å forholde seg til i ulike situasjoner da jeg ikke alltid visste hva som skulle gjøres. Jeg opplever at informant C også verdsetter beredskapsplanene til barnehagen, og at de med jevne mellomrom tar dette opp på avdelingsmøter. Som pedagogisk leder har man hovedansvaret for å veilede personalet og en fin måte og holde alle oppdatert er å videreformidle beredskapsplanene til barnehagen (Carson og Birkeland, 2016, s.16).

Det kan være nyttig å benytte seg av observasjon dersom man er usikker eller bekymret for et barn. Gjennom observasjonen vil det være mulig å se endringer over tid. Dersom det er noe som uroer bør man som pedagogisk leder starte en observasjonsfase hvor alle i teamet er informert om at hendelser og handlinger bør loggføres slik at det er lettere å se de endringene som kan oppstå hos et barn (Nordhaug, 2018, s. 71-72). Å være omsorgsfull ovenfor et barn handler om å se og forstå barnet, og ved å ta tak i funn av observasjoner kan den pedagogiske lederen bidra til å sikre at barnet får den hjelpen det har behov for. «Barnehagen skal bidra til at alle barn føler seg sett og anerkjent for den de er, og synliggjøre den enkeltes plass og verdi i fellesskapet» (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 9). Kvello (2007) referert i Bratterud og Emilsen (2013, s. 87) skriver at tidlig intervensjon innebærer å sette inn tiltak tidlig i problemutviklingsprosessen for å unngå senskader. Videre skriver Bratterud og Emilsen (2013, s. 87) at å starte tidlig vil være mer kompensierende, og at de får hjelp til å klare seg bedre. Tidlig intervensjon kan være avgjørende for hvordan barna klarer seg senere i livet.

Jeg har vært inne på at alle barn har rett til å bli sett, hørt og forstått. Dette trekkes fram i rammeplanen under kapitlet om mangfold, likestilling og likeverd. Rammeplanen beskriver at

alle barn skal ha samme rettigheter uansett hvilken bagasje de har med seg inn i barnehagen (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 9-10). Informant C nevner også viktigheten av mangfoldet i barnegruppen, og beskriver at man som pedagogisk leder må behandle alle like bra og gi dem den samme omsorgen. En utfordring man kan møte som pedagogisk leder er barn som trigger oss. Det er ikke gitt at den gode omsorgen er enkel å utøve til alle. Informant C: «Vi er veldig opptatt av å bevare mangfoldet i barnegruppen, og jeg tenker at det er viktig at man som en del av personalet i en barnehage har gode holdninger til at det er forskjell fra barn til barn». Informant A forteller at de har fokus på likeverd på deres avdeling. Dette samsvarer med det rammeplanen sier om at personalet skal fremme likeverd og likestilling til alle uavhengig bakgrunn, kjønn, språk, etnisitet, funksjonsevne osv. Videre står det i rammeplanen at «Personalet må reflektere over sine egne holdninger for best mulig å kunne formidle likeverd og likestilling» (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 10).

Thorkildsen (2018) har skrevet en artikkel med tittel «Vanskelige barn- eller barn som har det vanskelig?». I artikkelen legger hun frem at barn alltid prøver så godt de kan, men at de i noen tilfeller ikke vet noe bedre. Det kan i slike tilfeller føre til at vi opplever at barnet utfordrer. Artikkelen viser til at vi må jobbe med oss selv som pedagogiske ledere, og prøve å gå dypere inn i hva som er bakgrunnen for at barnet oppleves utfordrende. Det påpekes også at det kan føre til at vi går tilbake i tid å blir autoritative og kjefter. Faglederen i ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) Heine Steinkopf sier i artikkelen at man må samarbeide om en løsning på problemet med barnet. Informant A sier: «Først og fremst er det viktig å snakke sammen i personalet om hvem vi oppnår den gode omsorgen med, og hvem vi opplever utfordringer rundt». Sammenliknet med informant A forteller informant B om noe lignende. Informanten forteller at h*n opplevde at det var et barn det var vanskelig å nå inn til. Når det ble tatt opp på avdelingsmøte viste det seg at flere i personalet opplevde de samme utfordringene til dette barnet. H*n forteller at: «Det ble heretter viktig for oss å sette oss inn i situasjonen, og finne ut hvordan vi kunne arbeide for å bedre mønstret som hadde oppstått. Vi ble etter dette mer fokusert på å se barnet og bygge opp en relasjon».

Dette går over i det jeg har skrevet tidligere om at man må arbeide mentalt med seg selv, og tenke over hvordan vår atferd påvirker barnet (Brandtzæg et al., 2014, s.39-44). Jeg har vært inne på at barna skal bli sett og forstått noe som også kommer frem i artikkelen (Thorkildsen, 2018). Det er ikke metoden som blir brukt som har betydning, men hvordan vi forstår barna som er avgjørende. På avdelingen til informant B ble det satt inn et fokus på å se barnet og

skape en god relasjon. Oppgaven min dreier seg om omsorg, og jeg har gjort rede for hvor viktig det er at et barn opplever den gode omsorgen fra personene de omgås med (Sommer, 2012, s.187). Her vil jeg igjen nevne at barn trenger grenser noe som også kommer fram i artikkelen. Hele kunsten her er å vite hvordan man skal sette de trygge grensene som fører til sikkerhet, trygghet og hjelp (Thorkildsen, 2018).

5.5 Oppsummering av drøfting

Jeg vil nå komme med en oppsummering på drøftekapitlet ut fra problemstillingen min «Hvordan kan pedagogiske ledere fremme god omsorg til alle barn?» Ut fra teori og funn har jeg kommet fram til at en viktig faktor for å fremme den gode omsorgen handler om hvordan man som pedagogisk leder opptrer i rollen. Pedagogisk leder har et ledende ansvar for veiledning og observasjon for å best mulig kunne arbeide mot barnets beste. Dersom personalet har et godt samarbeid med gode verdier og holdninger til omsorg vil det gjøre jobben lettere, og barnehagen kan fungere som en kompensierende og forebyggende arena. En arena hvor barn opplever trygge rammer, omsorgsfulle voksne, god tilknytning som fører til gode relasjoner. Jeg vil nevne at jeg tror det er viktig at man som pedagogisk leder er oppmerksomme på bruk og dokumentasjon av omsorg for å unngå at begrepet forsvinner fra barnehagen. Herunder vil jeg også understreke at omsorg bør gå fra autopilot til reflekterte handlinger.

6.0 Avslutning

I denne bacheloroppgaven har jeg benyttet meg av teori, datamaterialer, erfaringer og drøfting. Gjennom prosessen har målet vært å besvare min problemstilling «Hvordan kan pedagogiske ledere fremme god omsorg til alle barn?». Jeg har gjennom dette prosjektet fått en større forståelse for hvordan informantene arbeider med omsorg i barnehagen.

Gjennom teorien har jeg sett på omsorg og tilknytning, og ulike måter omsorg kommer fram på. Ved å bevege meg ut i barnehagefeltet og intervjuer har jeg sett flere sammenhenger mellom hvordan pedagoger arbeider og hva teorien sier. Det å intervjuer var nytt for meg, og jeg synes dette var en spennende måte å samle inn datamateriale på. Fra tidlig i prosessen har jeg selv valgt hvordan jeg vil vinkle min oppgave, og det har vært interessant å gå dypere i et tema som jeg anser som så viktig i barnehagen.

Å skrive en bacheloroppgave har vært krevende, men ekstremt lærerikt. Jeg har tatt i bruk kunnskap jeg hadde fra før, og tilegnet meg masse nye kunnskap som jeg tror blir veldig nyttig å ha med seg videre ut i arbeidslivet. Dersom denne oppgaven hadde vært lenger eller at jeg skulle ha arbeidet videre med den hadde jeg hatt et større fokusområdet. Før jeg startet syntes jeg at omfanget virker veldig stort, men jeg har merket at jeg gjennom prosessen skulle ønske den var større så jeg kunne flettet inn enda mer. En av utfordringene jeg møtte på var nettopp dette med å begrense meg da det er ekstremt mye som er viktig innenfor temaet.

Helt avslutningsvis vil jeg nevne at jeg tror en stor del av omsorgsarbeidet handler om de holdninger og verdier vi har som pedagogiske ledere i barnehagen. Forskning, artikler og teori har fått meg til å innse at omsorg er et begrep som gradvis får mindre plass i barnehagen enn før, og jeg ønsker derfor å arbeide for at begrepet kommer frem i lyset. Omsorg er og vil være en viktig del av barnehagehverdagen.

Litteraturliste

Askland, L. & Sataøen, S.O. (2013). *Utviklingspsykologiske perspektiv på barns oppvekst*. (3.utg). Oslo: Gyldendal Akademisk

Barne- og familiedepartementet. (2005). *Lov om barnehager (barnehageloven)*. Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/LTI/lov/2005-06-17-64>

Bergsland, M.D. & Jæger, H. (red.). (2014). *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen*. Oslo: Cappelen Damm AS.

Brandtzæg, I., Torsteinson, S. & Øiestad, G. (2014). *Se barnet innenfra- hvordan jobbe med tilknytning i barnehagen*. Oslo: Kommuneforlaget.

Bratterud, Å. & Emilsen, K. (2013). *Dørstokkmila- Barnehagens vei fra magefølelse til melding*. Bergen: Fagbokforlaget.

Broberg, M., Hagström, B. & Broberg, A. (2014). *Tilknytning i barnehagen- hva betyr trygghet for lek og læring?*. Oslo: Cappelen Damm AS.

Carson, N. & Birkeland, Å. (2017). *Veiledning for barnehagelærere*. (4.utg.). Oslo: Cappelen Damm AS.

Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving*. (5.utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk

Drugli, M.B. (2014). *Liten i barnehagen- forskning, teori og praksis*. Oslo: Cappelen Damm AS.

Drugli, M.B. & Onsøyen, R. (2010). *Vanskelige foreldresamtaler- gode dialoger*. Oslo: Cappelen Damm AS.

-
- Jakobsen, S.E. (2017). *Hvorfor snakker vi ikke lenger om omsorg i barnehagen?* Hentet fra: <https://vetuva.udir.no/index.php/artikler-2017/hvorfor-snakker-vi-ikke-lenger-om-omsorg-i-barnehagen/>
- Jonassen, T. (2017). «Blikk for barn»: *Pedagogikken drukner i logistikk*. Hentet fra: <https://www.barnehage.no/artikler/blikk-for-barn-pedagogikken-drukner-i-logistikk/427196>
- Killèn, K. (2017). *Forebyggende arbeid i barnehagen- samspill og tilknytning*. (2.utg.). Oslo: Kommuneforlaget AS.
- Løkken, G. & Søbstad, F. (2013). *Observasjon og intervju i barnehagen* (4.utg.) Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Nordhaug, I. (2018). *Kva ser vi - kva gjer vi. Omsorgssvikt, vald og seksuelle overgrep. Skulen og barnehagen sine oppgaver*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Sommer, D. (2014). *Barndomspsykologi -små barn i ny tid* (2.utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Tholin, K.R. (2013). *Omsorg i barnehagen*. Bergen: Fagbokforlaget
- Thorkildsen, S.L. (2018). *Vanskelige barn- eller barn som har det vanskelig?* Hentet fra: <https://rvtssor.no/aktuelt/205/vanskelige-barn-ndash-eller-barn-som-har-det-vanskelig/>
- Utdanningsdirektoratet. (2017). *Rammeplan for barnehagen: Innhold og oppgaver*. Hentet fra: <https://www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/rammeplan-for-barnehagen-bokmal2017.pdf>

Vedlegg 1: Intervjuguide

Spørsmål til informantene

1. Hva legger du i begrepet omsorg?

2. Hvilke tiltak vil du benytte for å fremme god omsorg til **alle** barn i barnehagen?
- Spørsmål 3 er et slags tilleggsspørsmål til spørsmål 2.

3. Hvordan arbeider dere på avdelingen for å ivareta mangfoldet i barnegruppa?
- Ser dere muligheter i mangfoldet eller begrensninger?

4. Hvordan vil du møte et barn som opplever omsorgssvikt i hjemmet?

5. Har dere beredskapsplaner på hvordan dere håndterer et barn i krise?
- Har du kjennskap til de, og kjenner til innholdet. Evtnt hvor man finner dem.

Vedlegg 2: Samtykkeerklæring

Dette er et spørsmål til deg om å delta i forskningsprosjektet hvor formålet er å finne ut mer om omsorg i barnehagen. I dette skrivet gir jeg deg informasjon om hva deltakelse vil innebære for deg. Ved å signere denne kontrakten samtykker du at jeg bruker dine svar i besvarelsen av min bacheloroppgave

Oppgaven handler om god omsorg for alle barn i barnehagen, og grunnet din kompetanse som barnehagelærer /pedagogisk leder ønsker jeg å stille deg noen spørsmål om temaet gjennom en kvalitativ forskningsmetode, intervju. Intervjuet vil bli tatt opp på båndopptaker som kun skal brukes til transkribering og oppgaveskriving.

I besvarelsen vil du bli anonymisert, og det skal ikke være mulig å spore tilbake at det er dine svar.

Dato og signatur:
